

Єременко Ю. А.,
аспірант кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРОКУРОРА В США ТА УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті досліджено правовий статус інституту спеціального прокурора США на різних історичних етапах, а також здійснено порівняння з інститутом спеціального прокурора в Україні та потенційним запровадженням інституту громадського обвинувача.

Ключові слова: спеціальний прокурор, незалежний радник, тимчасова спеціальна слідча комісія, громадський обвинувач, спеціальний слідчий.

В статье исследован правовой статус института специального прокурора США на разных исторических этапах, а также проведено сравнение с институтом специального прокурора в Украине и потенциальным введением института общественного обвинителя.

Ключевые слова: специальный прокурор, независимый советник, временная специальная следственная комиссия, общественный обвинитель, специальный следователь.

Питання притягнення до юридичної відповідальності осіб із особливим правовим статусом як у минулому, так і сьогодні є вкрай актуальними для України. Вітчизняна юридична практика має значну кількість контрверсійних кримінальних справ, де, на думку суспільства, винні особи не були притягнуті до відповідальності у зв'язку з можливістю чинити вплив на хід кримінального провадження. Інші країни, так само як і Україна, стикалися із проблемами, пов'язаними із конфліктом інтересів, а тому їх досвід, який сприяє посиленню громадської довіри, підтримці легітимності системи забезпечення правосуддя, зменшення рівня суспільної напруги, є корисним і цікавим

у нашій країні. У даній статті ми порівнюємо близьких за правовою природою до спеціального прокурора США суб'єктів, діяльність яких сьогодні передбачена українським законодавством, та ідеї щодо створення яких обговорюються у наукових дискусіях і поки що реалізовані на етапі законопроектів. Також ми зробимо коротку порівняльну характеристику регулювання діяльності спеціального прокурора США на різних історичних етапах.

Тему спеціалізованих органів прокуратури досліджували: П. П. Богуцький, В. І. Дяченко, В. Г. Клочков, В. М. Литовка, М. В. Руденко, Г. П. Серета, В. В. Сухонос, М. К. Якимчук. Однак тема спеціального прокурора США українською

науковою спільнотою на сьогоднішній день досліджувалася мало.

Метою написання статті є: здійснити порівняння правового регулювання інституту спеціального прокурора в США із правовим регулюванням українського інституту спеціального прокурора, а також пропонуванням у проекті Закону України інституту громадського обвинувача [1].

Спеціальний прокурор у США – це суб'єкт, який призначається у справах, що мають важливе публічне значення, та які викликають серйозний резонанс у суспільстві, де органи, які зазвичай залучені до здійснення правосуддя, не викликають суспільної довіри і є велика вірогідність, що у підсумку навряд чи дадуть об'єктивний результат при здійсненні розслідування та обвинувачення через конфлікт інтересів. Як правило, спеціальний прокурор (далі СП) є професійним юристом, з репутацією незалежної та безсторонньої людини та який не працює в органах влади США. На спеціального прокурора покладається розслідування чи контроль за розслідуванням, а також забезпечення обвинувачення під час судового розгляду.

У попередній статті [2, с. 131–138] ми більш детально розглянули регулювання інституту спеціального прокурора США на загально федеральному рівні, після 1999 року і переходу на відомчі норми Департаменту юстиції та Звід федеральних нормативно-правових актів. Вважаємо за необхідне у цій статті проаналізувати зміни у статусі спеціального прокурора після 1999 року з втратою чинності норм Акта «Про етику в Уряді» (1978) та переходу на регулювання відповідно до Зводу федеральних нормативно-правових актів. Інститут спеціального прокурора відповідно до законодавства США носив різні назви, а саме: «спеціальний прокурор», «незалежний радник», «спеціальний радник». Сьогодні відповідно до Зводу федеральних нормативно-правових актів даний інститут носить назву «спеціальний рад-

ник» [3]. Наразі, на відміну від практики, яка здійснювалась згідно з Актом «Про етику в Уряді» (1978), коли незалежний радник призначався комісією з трьох суддів Федерального апеляційного суду, спеціальний радник призначається Генеральним прокурором США. Варто зазначити, що Генеральний прокурор сам по собі є представником виконавчої влади, очолює Департамент юстиції та призначається Президентом США. Своєю чергою, судді є прямими представниками судової влади, з чого можна зробити висновок, що фактично змінились гілки влади, які призначали спеціального радника. Деякі американські науковці (наприклад, Джек Маскелл, у своїй статті «Independent Counsels, Special Prosecutors, Special Counsels, and the Role of Congress») вважають, що Генеральний прокурор не характеризується таким рівнем незалежності як суддівська комісія [4]. На нашу думку, з цим можна погодитись з огляду на те, що Президент США значною мірою може впливати на його роботу навіть в аспекті призначення або звільнення. Також важливо те, що він є елементом органів виконавчої влади та очільником Департаменту юстиції, якому підпорядковується значна кількість службовців, прокурорів, співробітників агенцій, уповноважених здійснювати розслідування, захист свідків і виконання багатьох інших функцій. Генеральний прокурор особисто зацікавлений у позитивних характеристиках роботи свого відомства. Якщо розслідування спеціального радника буде стосуватись роботи Департаменту юстиції та підпорядкованих відомств, гарантувати якість та повноту його проведення дозволять лише високі морально-етичні характеристики Генерального прокурора. Водночас, призначення спеціального радника очільником Департаменту зняло з порядку денного дискусії щодо порушення конституційного принципу розподілу повноважень між гілками влади.

Згідно з Актом «Про етику в уряді» (1979) у ситуаціях, коли розслідуван-

ня торкалося таких осіб, як: Президент, членів його Кабінету та виконавчого офісу, Віце-президента, осіб які займають керівні посади у Департаменті юстиції, Центральному розвідувальному управлінні, Службі внутрішніх доходів – зобов'язував імперативним чином призначити незалежного радника, шляхом звернення до комісії суддів Апеляційного суду. В інших випадках Генеральний прокурор, за наявності упевненості у необхідності такого рішення, самостійно міг звернутись за призначенням [5, 6].

Сьогодні ж призначення спеціального радника не має імперативних підстав, Генеральний прокурор може сам вирішувати чи необхідно це робити. Більше того, за вже згаданими нормами він визначає юрисдикцію його діяльності. Також на спеціального радника поширюються норми, які регулюють діяльність співробітників Департаменту юстиції, що також розширює коло підстав для звільнення незалежного радника, серед яких є службові проступки і навіть порушення політики, яку веде Департамент. Все це, на нашу думку, значно обмежує незалежність спеціального радника у порівнянні з тим, як це регулювалося тією нормою, яку він мав згідно з Актом «Про етику в Уряді».

Перейдемо до другого етапу нашого дослідження щодо порівняння правового статусу спеціального прокурора (радника) США із суб'єктами, які передбачені українським законодавством або проектами нормативно-правових актів. Передусім, інститут спеціального прокурора в Україні є конституційним. Також Конституцією передбачено залучення «спеціальних слідчих». Обидва суб'єкти передбачаються у ст. 111 Конституції України, яка регулює усунення Президента України з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Відповідно до ч. 3 ст. 111: «для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включа-

ються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі» [7]. Аналізуючи ст. 111, необхідно виділити такі два аспекти: 1. Суб'єктом вчинення злочину, до розслідування якого залучається спеціальний прокурор і спеціальні слідчі, виступає Президент України; 2. Спеціальний прокурор і спеціальні слідчі діють у складі спеціальної тимчасової слідчої комісії, яку створює Верховна Рада України в процесі імпічменту Президента для розслідування його дій.

Більш детально питання статусу та діяльності тимчасової спеціальної слідчої комісії, спеціального прокурора та спеціальних слідчих урегульовуються Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» (2010). Відповідно до ч. 2 ст. 173 цього Закону до складу спеціальної тимчасової слідчої комісії входять народні депутати з урахуванням принципу пропорційного представництва депутатських фракцій (депутатських груп), спеціальний прокурор і троє спеціальних слідчих. У разі обрання спеціальним прокурором і спеціальним слідчим народного депутата враховується принцип пропорційного представництва депутатської фракції (депутатської групи) у спеціальній тимчасовій слідчій комісії. Згідно з ч. 3 цієї ж статті спеціальним прокурором, спеціальним слідчим може бути обрана лише особа, яка відповідає таким вимогам: є громадянином України, який проживає на її території не менше десяти років, вільно володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту, має не менш як десятирічний стаж роботи на посаді атестованого прокурора чи слідчого правоохоронних органів України, не має судимості [8]. Відповідно до ч. 4 ст. 173 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» (2010) кандидат на посаду спеціального прокурора чи спеціального слідчого подає до парламенту особову картку та декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за попередній рік. Дана стаття також передбачає, що кандида-

тури спеціального прокурора, спеціальних слідчих попередньо розглядаються на засіданні комітету, до предмета відання якого належить таке питання. Цей комітет надає Верховній Раді України висновки щодо кожної кандидатури, можливість здійснення повноважень цих суб'єктів народними депутатами. Не може бути обраною до складу спеціальної тимчасової слідчої комісії особа, у якої в разі обрання виникне реальний чи потенційний конфлікт інтересів у зв'язку з проведенням розслідування. Особи, які не є народними депутатами і обрані спеціальним прокурором, спеціальними слідчими, прикомандировуються до Верховної Ради України на час роботи спеціальної тимчасової слідчої комісії та здійснюють свої службові повноваження у її складі лише відповідно до наданих їм на законних підставах доручень спеціальної тимчасової слідчої комісії. Про утворення спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховна Рада України більшістю від її конституційного складу приймає постанову. На нашу думку, важливим моментом є те, що згідно з ч. 5 ст. 174 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» встановлено, що: у разі вчинення посадовими особами (крім Президента України та захисника (захисників) його прав), службовими особами, експертами та іншими особами, запрошеними спеціальною тимчасовою слідчою комісією, злочинів – спеціальна тимчасова слідча комісія направляє відповідні матеріали до органів досудового розслідування для здійснення досудового розслідування [9].

Відповідно до ст. 176 Регламенту тимчасова слідча комісія за наявності відповідних підстав готує висновок про звинувачення Президента України з урахуванням вимог до обвинувального акта, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України. Висновок підписують спеціальний прокурор, спеціальні слідчі, голова і секретар спеціальної тимчасової слідчої комісії.

Ще більш детально діяльність спеціального прокурора та спеціальних слідчих передбачалося врегулювати у проекті Закону: «Про спеціального прокурора та спеціальних слідчих» (проект від 13.04.2001) [9], а також Законі «Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України», який рішенням Конституційного Суду України № 20-рп/2009 від 10.09.2009 визнаний неконституційним. Загалом між спеціальним прокурором США та українським спеціальним прокурором існує низка спільних ознак:

- здатність відповідно до закону здійснювати розслідування щодо президентів в обох державах;

- вищий рівень незалежності порівняно із постійно діючими державними органами;

- особливий порядок призначення, яке здійснюється у США Генеральними прокурором, а в Україні парламентом;

- обоє суб'єктів діють за рахунок бюджетного фінансування;

- високі кваліфікаційні вимоги до суб'єктів, які обов'язково мають бути юристами.

У той же час, аналізуючи правовий статус суб'єктів, відразу можна сказати, що відмінності між ними будуть набагато суттєвіші.

1. Відповідно до чинного законодавства США [3, § 600.1] спеціальний прокурор залучається до справ, де розслідування та обвинувачення, яке здійснюється Департаментом Юстиції, зіткнеться або потенційно зіткнеться з конфліктом інтересів, іншими особливими обставинами, а також для забезпечення суспільного інтересу. Коло суб'єктів, щодо яких здійснюватиме розслідування та обвинувачення спец-прокурор США, необмежене законом. У той же час український спеціальний прокурор здійснює розслідування лише щодо одного суб'єкта – Президента України у процесі імпичменту. Більше того, згідно зі ст. 174 Закону України «Про Регламент Верховної Ради

Україні», якщо буде виявлено вчинення злочинів іншими особами, матеріали направляються органам досудового розслідування.

2. Спеціальний радник США призначається Генеральними прокурором США [3, § 600.1]. В Україні це здійснює Парламент [ст. 111 Конституції, ст. 173 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»], для роботи у спеціальній тимчасовій слідчій комісії.

3. Спеціальний радник США не має бути державним посадовцем: «shall be selected from outside the United States Government» [3, § 600.3]. В українському законодавстві такої вимоги немає, крім того, він може бути народним депутатом [ст. 173 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»].

4. Згідно із законодавством СП США обирає та залучає спеціалістів із числа спеціалістів Департаменту Юстиції або приватних осіб. Чисельність органу, який формується, – не обмежується. Відповідно до ст. 173 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» до складу спеціальної тимчасової слідчої комісії входять народні депутати, спеціальний прокурор та 3 спеціальних слідчих. Кандидати на посаду спеціального прокурора та спеціальних слідчих самостійно подають свою кандидатуру на призначення до Парламенту, та обираються шляхом голосування.

5. Спеціальний радник США має більший рівень незалежності, так як сам очолює провадження, та згідно із Зводом федеральних нормативно-правових актів не має підпадати під щоденний нагляд з боку Департаменту Юстиції: «shall not be subject to the day-to-day supervision of any official of the Department». Водночас український спеціальний прокурор працює в рамках спеціальної тимчасової слідчої комісії, яку очолює голова, та входять інші народні депутати. Відповідно до ч. 7 ст. 173 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» спеціальний прокурор та спеціальні слідчі, які не є народними депутатами, здійсню-

ють свої службові повноваження на підставі доручень спеціальної тимчасової слідчої комісії.

Порівнюючи правовий статус спеціальних прокурорів обох країн, помітним є те, що даний інститут в США має іншу правову природу, порівняно з тою, яку має цей інститут, передбачений в Україні. Їм притаманні спільні риси, однак вагомість відмінних ознак є непропорційно більшою. В Україні спеціальний прокурор ні жодного разу не починав роботу, незважаючи на резонансні події, які мали місце від часу проголошення незалежності та з якими суспільна думка пов'язувала президентів країни. Значною мірою це пов'язано з місцем, визначеним для нього законодавством, а саме у складі тимчасової спеціальної слідчої комісії, яка діє у процесі імпичменту Президента. У США цей інститут є широко застосовуваним щодо резонансних суспільно значущих подій, а не тільки щодо розслідування діяльності президентів. В Україні процедура імпичменту є настільки складною у реалізації, що вона не відбулась у очікуваному порядку, навіть розслідування діяльності Президента у період 2013–2014 рр. здійснюється не спеціальним прокурором згідно з Конституцією України, а Департаментом спеціальних розслідувань Генеральної прокуратури.

На момент написання даної статті в Україні вже розгорнулася дискусія щодо введення в Україні інституту громадського обвинувачення. 22 травня 2015 року Верховною Радою України було прийнято законопроект № 1165 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення ролі громадянського суспільства в боротьбі з корупційними злочинами». 19 червня 2015 року Президент України ветоував цей нормативний акт, обґрунтовуючи це тим, що підхід щодо збирання та оцінки доказів, який передбачений законопроектом, суперечить низці конституційних гарантій прав і свобод людини, а встановлення допустимості доказів, отриманих унаслідок

істотного порушення прав людини і основоположних свобод, також не відповідає закріпленому у ч. 3 ст. 62 Конституції України принципу, за яким обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом. Загалом Президент України пропонує на повторному розгляді відхилити цей проект і сконцентрувати зусилля на забезпеченні реалізації існуючих законодавчих норм у сфері протидії корупції [1]. Після доопрацювання в Комітеті з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, законопроект очікує повторного розгляду.

Згідно з нормами даного законопроекту передбачається введення інституту громадського обвинувачення. Громадським обвинувачем вбачається фізична особа, яка безпосередньо є потерпілою від кримінального правопорушення або якій стало відомо про вчинення стосовно інших осіб кримінального правопорушення, щодо якого КПК допускається кримінальне провадження у формі громадського обвинувачення, та яка подала слідчому, прокурору заяву, повідомлення про вчинення відповідного кримінального правопорушення та/або заяву про проведення кримінального провадження за участю громадського обвинувача і визнання її громадським обвинувачем, у якій наведено дані щодо відповідності участі такої особи у кримінальному провадженні в якості громадського обвинувача та відповідності цього громадським інтересам. Громадським обвинувачем може виступати потерпілий. Громадським обвинувачем не може бути особа, яка за своєю посадою зобов'язана виявляти і розслідувати кримінальні та інші правопорушення, вести боротьбу зі злочинністю або яка має судимість, цивільна дієздатність якої обмежена, або яка визнана в установленому порядку недієздатною. На етапі ухвалення законопроекту у першому читанні передбачалась можливість бути громадським обвинувачем юридичним особам, у тому числі громадським об'єднанням, проте після

президентського вето такі положення були усунуті із законопроекту [1].

Передбачалось, що права та обов'язки громадського обвинувача виникають у особи з моменту подання нею слідчому, прокурору заяви, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, щодо якого КПК допускається кримінальне провадження у формі громадського обвинувачення, та заяви про проведення кримінального провадження у формі громадського обвинувачення. Протягом кримінального провадження громадський обвинувач мав отримати право: надавати докази, з урахуванням особливого порядку їх допустимості, визначеного КПК, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду; заявляти відводи та клопотання; оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому КПК; ознайомлюватися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого кримінального правопорушення; застосовувати з додержанням вимог КПК технічні засоби при проведенні процесуальних дій.

Під час досудового розслідування громадський обвинувач має право: негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, щодо якого КПК допускається кримінальне провадження у формі громадського обвинувачення; отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію; збирати та надавати докази, з урахуванням особливого порядку їх допустимості, визначеного КПК, на підтвердження своєї заяви; брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також ознайомлюватися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі. Під час судового провадження в будь-якій інстанції громадський обвинувач

має право: брати участь у судовому провадженні; брати участь у безпосередній перевірці доказів; підтримувати обвинувачення в суді поряд із прокурором і незалежно від згоди потерпілого, або відмовитися від підтримання обвинувачення та ін.

Наведемо спільні риси спеціального прокурора США та громадського обвинувача:

1. Суб'єктами можуть бути приватні особи, які не знаходяться на службі в правоохоронних та інших державних органах різного призначення.

2. Обидва суб'єкти наділені незалежністю у здійсненні розслідування та обвинувачення.

3. Завдання: розслідування та обвинувачення у справах, де наявна корупційна складова.

Це, на нашу думку, є узагальненням спільних рис громадського обвинувача та спеціального прокурора. Однак відмінностей, особливо, якщо вдаватися у деталі, є набагато більше, тому зазначимо основні з них:

1. Спеціальним прокурором США може бути тільки особа, яка відповідає встановленим законодавством вимогам: вона має бути високопрофесійним досвідченим юристом, із бездоганною репутацією незалежної і незацікавленої людини, який буде здатним очолити розслідування та обвинувачення на високому рівні. Громадським обвинувачем може бути будь-яка особа.

2. Спеціальним прокурором США не може бути юридична особа.

3. Кримінальним провадженням у формі громадського обвинувачення є провадження, яке розпочинається слідчим, прокурором на підставі заяви особи щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), 370 (Провокація підкупу) Кримінального кодексу України. Водночас спеціальний прокурор на сучасному етапі діє у межах юрисдикції, яку встановлює

для нього Генеральний прокурор США, однак вона пов'язана саме з конфліктом інтересів, тому розслідування та обвинувачення може здійснюватися щодо злочинів різного роду, якісне розслідування яких у традиційний спосіб було б неможливим, тобто участь спеціального прокурора має місце не тільки після вчинення корупційного злочину, але і для його превенції. Поряд цим Зводом федеральних нормативно-правових актів передбачено, що спеціальний прокурор обов'язково може здійснювати розслідування та обвинувачення щодо таких «супутніх» злочинів, як надання неправдивих свідчень, перешкоджання правосуддю, знищення доказів і залякування свідків.

4. Призначення спеціального прокурора відбувається в особливому порядку Генеральним прокурором США. Водночас за українським законопроектом приватна особа сама звертається до слідчого або прокурора із заявами про вчинення злочинів та своєю участю у провадженні як громадський обвинувач. Її участь як громадського обвинувача далі є автоматичною, судячи із норм законопроекту. Якщо оцінювати незалежність у цьому аспекті, то в громадського обвинувача вона буде більшою.

5. Спеціальний прокурор повною мірою очолює розслідування та обвинувачення у провадженні, він – єдиний керівник. Згідно із законопроектом в Україні громадський обвинувач діє паралельно із слідчими та прокурором, він може сам проводити певні слідчі дії та збирати докази, здійснювати клопотання, однак це ж саме поряд здійснюють слідчий та прокурор, які не є підпорядковані громадському обвинувачу.

6. Спеціальний прокурор має у своєму розпорядженні колектив людей, яких він сам добирає у Департаменті юстиції, інших агенціях, або приватному секторі. Громадський обвинувач діє без допомоги держави, але може залучати до роботи колектив громадських організацій та приватних осіб.

7. Для діяльності спеціального прокурора виділяється бюджетне фінансування. Діяльність громадського обвинувача не фінансується державним бюджетом.

8. Спеціальний прокурор уповноважений здійснювати всі слідчі дії для розслідування справи. Громадський обвинувач згідно із проектом закону може збирати докази у межах закону (у проекті зазначається можливість здійснювати ним фото- та відеофіксацію) та брати участь у слідчих діях, але самостійно він не уповноважений здійснювати всі слідчі дії.

Зауважимо, що спеціальний прокурор разом здійснює розслідування та обвинувачення, як правило, щодо найбільш резонансних справ у державі. Для допомоги у його діяльності фактично формується тимчасова державна агенція із бюджетним фінансуванням та забезпеченням необхідними для цього спеціалістами. Громадський обвинувач буде знаходитись у становищі автономії від держави і є одним із учасників розслідування та сторони обвинувачення. Чисельність спеціальних прокурорів на федеральному рівні США (не відображаючи рівень штатів), як правило, одна відома для суспільства особа. Проект закону в Україні створює умови для появи великої кількості громадських обвинувачів, які братимуть участь у справах, передбачених ст.ст. 368 та 370 КК України.

Отже, рівнозначного правового інституту в Україні спеціальному прокурору США поки що немає. Передбачені Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України спеціальний прокурор та слідчі мають вузьку сферу повноважень і залучаються лише до тимчасової спеціальної слідчої комісії у процесі імпичменту Президента. Ідея

введення інституту громадського обвинувача у пропонованому вигляді може створити умови для появи значної кількості громадських обвинувачів, якими можуть стати будь-які особи із різними намірами, у тому числі не завжди добросовісними. Порівнюючи із інститутом спеціального прокурора США, у сучасному вигляді інститут громадського обвинувача в Україні може спричинити нестабільність у сфері кримінального судочинства, а тому, на нашу думку, потребує доопрацювання. Водночас якісне наукове дослідження зарубіжного досвіду здійснення правосуддя щодо резонансних суспільно значущих кримінальних справ, поєднаних із конфліктом інтересів, є актуальним і необхідним. Вважаємо, що тривалий історичний досвід функціонування інституту спеціального прокурора є необхідним для подальшого наукового дослідження. Інститут характеризується мобільністю, активізує роботу у разі необхідності, не потребує постійного державного фінансування, використовує ресурси правоохоронної системи держави (людські та технічні), керівні рішення приймає самостійно та незалежно. Аналогічний інститут в Україні міг би підвищити рівень довіри до системи правосуддя України та посилити її легітимність. На наше переконання, інститут спеціального прокурора значною мірою виражає конституційний гуманістичний принцип влади народу в управлінні державними процесами, організовано залучаючи професійно підготовлених представників суспільства, які добровільно висловили свою згоду тимчасово прийняти повноваження на ведення кримінальних справ, де державна машина може дати збій, тим самим зменшуючи рівень суспільної напруги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення ролі громадянського суспільства в боротьбі з корупційними злочинами [Електронний ресурс]: Проект закону України № 1165. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52602.
2. Єременко Ю. А. Інститут спеціального прокурора у США / Ю. А. Єременко // Вісник кримінального судочинства. – 2016. – № 4. – 208 с.
3. Code of Federal Regulations: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecfr.gov>.

4. *Maskell J. Independent Counsels, Special Prosecutors, Special Counsels, and the Role of Congress* [Електронний ресурс] / J. Maksell. – 2013. – Режим доступу: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R43112.pdf>.
5. Акт «Про етику в Уряді» 1978 року. *Ethics In Government Act of 1978*: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.govtrack.us/congress/bills/95/s555/text/enr>.
6. Центр правових и экономических исследований, 2010–2013: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lecs-center.org/index.php?option=com_content&view=article&id=230: on-special-prosecutors-usa&catid=44: events&lang=ru&Itemid=0.
7. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
8. Про Регламент Верховної Ради України [Електронний ресурс]: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.
9. Про спеціального прокурора та спеціальних слідчих [Електронний ресурс]: Проект закону від 13.04.2001. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua/zakon/PR1/4skl/g/0900/0928.htm>.

Yeremenko Y. Institute of the Special Prosecutor in the USA and Ukraine: a comparative legal analysis

The author writes about legal status of the institute of the Special Prosecutor in the USA and Ukraine and explores the idea of creating the institute of Public Prosecutor according to the Ukrainian draft legislation. The issue of bringing to justice of people with special social status is relevant in Ukraine. Domestic practice has a significant number of controversial criminal cases, where in public opinion perpetrators are not brought to justice in connection with the ability to influence the course of criminal proceedings.

The paper gives the review of different historical stages of the special prosecutor history in the USA. The author makes a comparative analysis of the legal status of American and Ukrainian institutes. He concludes that there is no legal equivalent of the US special prosecutor in Ukraine. According to the Constitution of Ukraine and the Regulations of Ukrainian Parliament special prosecutor and investigators in Ukraine have a narrow scope of powers and are involved only in the special temporary investigation commission in the process of impeachment of the president. The idea of the introduction of a public prosecutor in the proposed form can create conditions for the emergence of a significant number of public prosecutors, that could be any person with different intentions including not always honest. The institute of Public prosecutor can cause instability in criminal proceedings, and therefore author believes that draft legislation needs improvement.

Thus, qualitative researches of foreign experience in the administration of justice on the area of socially significant resonant criminal cases connected with the conflict of interest is relevant and necessary. The author believes that the long historical experience of the institute of special prosecutor is a significant area for further researches.

Keywords: *special prosecutor, independent counsel, temporary special investigative commission, public prosecutor, special investigator.*

Стаття надійшла до редакції журналу 15.05.2016 р.